

A TÁRSASÁGI TÖRVÉNY MÓDOSÍTÁSA

A 2004. III. 26.-án megtartott hasonló című előadásomban a társasági- és cégjog megújítására 2003. júniusában létrehozott Kodifikációs Bizottság által készített koncepció¹ lényeges vonásainak bemutatására törekedtem. Ezt indokolta az a körülmény, hogy a vitaanyag akkor még nagyon új volt, azt a szűkebb szakma képviselői sem ismerték, az előadás időkerete pedig nem adott módot a mélyebb elemzésre. Időközben a vitaanyag széles körben publikussá vált, azt számos fórumon megvitatták. A szerző számára mindez lehetőséget nyújt arra, hogy a koncepció fő vonásainak áttekintését követően jelen írásban valamivel nagyobb teret szenteljen az elemzésnek. Tizenegy pontban igyekszem összefoglalni a tervezett legfontosabb változtatásokat (I. rész). A tanulmány második részében a Ptk. kodifikációhoz leginkább kötődő területeket – a két kodifikáció kapcsolata, a kkt. és a bt. jogalanyisága, a polgári jogi társaság, a közhasznú társaság, a társasági szerződés megkötése, a vezető tisztségviselők jogállása és az átalakulás – igyekszem kiemelni (II. rész). A harmadik részben néhány általam fontosnak ítélt kérdésre – kodifikációs célok és realitás, a társasági jog versenyképessége, kft. és zártkörűen működő részvénytársaság kapcsolata – próbálok választ keresni (III. rész).

I. A KONCEPCIÓ FŐ VONÁSAI

1. Jogalkotási folyamat

A Kodifikációs Bizottság a gazdasági társaságokról szóló törvény (Gt.) és a cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági eljárásról szóló törvény (Ctv.)² szövegtervezeteit 2005 elejére készíti elő. A szakmai-társadalmi viták eredményének figyelembevételével módosított tervezetek 2005 nyarán kerülhetnek a Kormány elé. A

törvényjavaslatokat az Országgyűlés 2005 őszi ülészakán vitatják meg és – remélhetőleg – fogadják el. Az új Gt. és az új Ctv. egy időben 2006 tavaszán léphet hatályba.

2. A Gt. személyi hatálya

Változatlanul tartalmaz közös vállalatra vonatkozó szabályokat a Gt., mivel a Kodifikációs Bizottság nem kívánja a meglévő közös vállalatokat átalakulásra kényszeríteni.

Nem tervezi a betéti részvénytársaságok szabályozását a koncepció, mivel erre eddig gyakorlati igény nem merült fel.

A koncepció szerint továbbra is lehetővé kell tenni, hogy kft. a betéti társaság beltagja lehessen. Ez a német-osztrák GmbH&Co.KG formájának burkolt megvalósítását jelenti.

A gazdasági társaságokról szóló új törvény sem tartalmaz majd szövetkezetekre vonatkozó szabályokat,³ és nem kerül sor a csendes-társaságra vonatkozó rendelkezések beiktatására sem. Külön törvényben maradnak a vállalatfelvásárlási szabályok.

3. Vállalkozóbarát szemlélet

A koncepció szerint az új Gt. megalkotása során törekedni kell a vállalkozóbarát szemlélet erősítésére. Bővítendő a társulók szerződéses autonómiája, a cégeljárás felgyorsítandó, kiszámíthatósága növeledő, csökkentendők a társaságok adminisztratív és költség terhei.⁴

a) Az autonómia bővítése elsősorban a szabályozás megengedő jellegének erősítése révén valósulhat meg⁵.

b) A koncepció számottevően gyorsítani kívánja a társaságok alapítását és különösen regisztrációját. Ennek érdekében szerződésminták készülnének. Abban az esetben, ha egy kkt., vagy bt. alapítása során a tagok a jogszabály mellékleteként közzétett mintát alkalmazzák, a társaságot a Cégbíróság 8 napon belül bejegyzi.⁶ A nem szerződésminta szerint létrejövő gazdasági társaságok cégbíróság által történő bejegyzésének határideje főszabályként legfeljebb 21 nap lenne.⁷

c) A társaságok adminisztrációs terhei elsősorban azáltal csökkennek majd, hogy nem lesz szükség a folytatni kívánt tevékenységek TEÁOR szám szerinti feltüntetésére. A koncepció szerint elegendő lesz a főtevékenységet megjelölni.⁸ Ez a tervezett

változás nem csupán a társaságok megalakulását könnyíti, de lényegesen csökkenti a változás-bejelentési kötelezettséget és az ezzel kapcsolatos teendőket is.⁹

d) A társaságok költségterhei főként a szerződésminta felhasználásával történő alapítás kapcsán csökkennek, de a tevékenységi kör módosításainak elmaradása is megtakarítást eredményez számukra. A cégeljárás költségeinek mérséklődését jelentheti az elektronikus cégeljárás folyamatos bevezetése is.

4. Dereguláció

Leépítendő az egyes társasági formák túlszabályozása. A Gt.-t és a Ctv.-t deregulációnak kell alávetni. A társasági és cégjogi deregulációt differenciáltan kell végrehajtani. Bizonyos normák hatályon kívül helyezésének, a követelmények csökkentésének elsősorban a kis- és középvállalkozásokra irányadó szabályozásban van helye. A dereguláció csak megfelelő garanciák mellett valósítható meg. A befektetővédelem, a hitelezővédelem és a kisebbségvédelem nem csökkentendő, hanem növelendő.

5. A cégbíráskodás funkciójának megváltoztatása

A cégeljárásban az eddiginél jobban el kell különíteni a bírói közreműködést igénylő, illetve pusztán igazgatási-adminisztratív (regisztrációs) teendőket.

A cégbíróságok működésében a főszerepet vegye át a gazdasági társaságok törvényességi felügyelete, erre a hivatkozott cégeljárások egyszerűsödése megeremti a személyes és tárgyi előfeltételeket.

A törvényességi felügyeleti eljárás menetét, az alkalmazható szankciórendszert indokolt felülvizsgálni.¹⁰

A társasági jogi perek egy része átalakítható olyan nemperes eljárássá, amelynek során a cégbíróság törvényességi felügyeleti jogkörben vizsgálhatná, pl. a társaság határozatának jogszerűségét.

A cégbejegyzési eljárási határidők ne attól függjenek, hogy a társaság jogi személy vagy sem, hanem alapvetően attól, hogy szerződésminta alapján kerül sor egyszerűsített bejegyzésre, vagy érdemi törvényességi felülvizsgálat eredményeként jegyzik-e be a társaságot.

6. A társasági szerződés tartalma

Jelenleg három különböző apportszabály van a Gt.-ben (rt.-re, kft.-re, és általános szabály a többi társaságra). Ez egységesítendő, az pedig semmiképp sem indokolt, hogy rt.-re vonatkozó apportszabályok liberálisabbak legyenek, mint a kft.-re vonatkozó előírások.

A kft. taggyűlése, illetve a zártan működő rt.-k közgyűlése szabályozásánál általában a tagok társasági szerződésben rögzített akarata legyen az irányadó a legfőbb szerv összehívásánál, határozatképességénél, napirendjénél stb.

A nyilvánosan működő részvénytársaságoknál a részvényesi joggyakorlás feltételeinek javítását (ún. részvényesi demokrácia, részvényesi aktivizmus lehetővé tétele), a szavazati jog differenciált szabályozását, a releváns információk megszerzésének megkönnyítését, a döntéshozatalban való részvétel költségeinek csökkentését, a kisebbségi joggyakorlás hatékonyságának fokozását kell elsődleges jogalkotási feladatnak tekinteni.¹¹

A hatékonyabb közgyűlési¹² működés érdekében az új Gt. lehetőséget ad¹³ az elektronikus kommunikáció alkalmazására, pl. távolról való elektronikus szavazás, ún. videokonferencia stb.

7. Vezető tisztségviselők

A vezető tisztségviselők jogállásának szabályozásánál a jelenlegi szabályozást két irányban kell megváltoztatni. A kft.-knél és a zártkörűen működő részvénytársaságoknál a hatályos Gt. szabályait jelentős mértékben deregulálni kell, viszont a nyilvánosan működő tőzsdei részvénytársaságoknál, illetve a közpénzből működő társaságoknál a vezető tisztségviselőkre vonatkozó követelményeket jelentősen fokozni szükséges. Így az általános szabályok között nem kell szabályozni, hogy valaki hány társaságnál lehet vezető tisztségviselő, nem szükséges a határozott idejű mandátum, illetve a mandátum időtartamának korlátozása. Ezzel szemben a corporate government körébe tartozó társaságoknál az ilyen előírásoknak helye lehet, képzettségi kritériumokat lehet előírni, szigorú összeférhetlenségi szabályok állapíthatók meg, jövedelemszerzési korlátozásokat lehet felállítani, a vezető tisztségviselők jövedelme nyilvánosságra hozandó stb.¹⁴

A közös vállalatnál és az egyesülésnél is lehetővé kell tenni egyszemélyes vezetés helyett testületi vezető szerv (igazgatóság) létrehozását. Módot kell adni a kft.-nél is, hogy a tagok – amennyiben ezt kívánják – a társasági szerződésben az egy vagy több ügyvezető választása helyett testületet (ügyvezetőség) hozzanak létre a társaság operatív vezetésére az általános szabályként érvényesülő egy vagy több ügyvezető helyett.

Lehetőséget kell adni arra is, hogy az alapszabály az igazgatóság feladatkörét csupán a stratégiai döntések meghozatalában állapítsa meg, és az operatív ügyvezetést a társasággal munkaviszonyban álló management-re hárítsa. (Ez esetben az általános felelősségi szabályoktól is el kell térni.)

8. Felügyelő bizottság

Ahol a felügyelő bizottság létrehozása fakultatív, az ügyvezetés és a felügyelő bizottság feladatkörei egymástól világosan elhatárolandók és a felügyelő bizottság operatív döntési jogkört nem kaphat.¹⁵ A részvénytársaságok mindkét fajánál azonban mód lenne az ún. irányító felügyelő bizottság (Gt. 33. §) lehetőségének igénybevétele, amelynek hatásköre (pl. szerződés jóváhagyás stb.) a jelenleginél szélesebb is lehet.

A Kodifikációs Bizottság egyhangú álláspontja szerint önmagában a dolgozói létszám miatt ne legyen kötelező felügyelő bizottság létrehozása. Ahol pedig van felügyelő bizottság, a tulajdonosok szabad akaratából dönthessenek egyharmados dolgozói képviselő létrehozásáról 200 fő munkavállalói létszám alatt is.

A Kodifikációs Bizottság többsége a nyilvánosan működő részvénytársaságoknál lehetőséget biztosítana az angol-amerikai „board szisztéma” választására is – ez esetben a részvénytársaság felügyelő bizottság nélkül működne, és értelemszerűen a dolgozói participáció lehetősége is kiesne.¹⁶

A tőzsdei rt.-knél, illetve közpénzből gazdálkodó társaságoknál a felügyelő bizottság összetételére, tagjai szakképzettségére stb. speciális corporate government szabályok állapítandók meg.

A nyilvánosan működő részvénytársaságoknál elképzelhető a kisérszévesi participáció előírása is a felügyelő bizottságban.

9. Könyvvizsgáló

A könyvvizsgálói tevékenység általános szabályait a könyvvizsgálói törvénynek kell megállapítani, amely módosítására a legújabb amerikai és uniós fejlemények hatására feltétlenül szükség van.¹⁷

A corporate government körébe tartozó társaságoknál, így elsősorban a nyilvánosan működő részvénytársaságoknál a könyvvizsgálóval szemben többletkövetelményeket kell megállapítani (pl. javaslatétel a könyvvizsgáló személyére, a többlet-összeférhetetlenségi előírások).

10. Átalakulás

Az átalakulásra vonatkozó szabályok a Gt.-ben általában beváltak. A szabályok kismértékű pontosítására, az egyszerűbb esetekre nézve a követelmények (pl. átalakulási terv, elvi és konkrét döntés kötelező szétválasztásának megszüntetése) csökkentésére, az eljárás gyorsítására és költségeinek mérséklésére kell törekedni.

Ha kkt. és bt. alakul át egymásba, az átalakulási szabályok helyett a szerződésmódosításra vonatkozó szabályokat kelljen alkalmazni. Ugyanez a helyzet, ha non profit társasággá alakul át egy gazdasági társaság (a visszaalakulás ne legyen lehetséges).

Az egyesülés a Gt. szabályai szerint alakulhasson át.

Lehetővé kell tenni, hogy gazdasági társaság is átalakulhasson szövetkezetté (ne csak szövetkezet társasággá), de ezt a szabályozást a szövetkezeti törvénynek kell tartalmaznia.

Összeolvadásnál ezentúl nem kell megkövetelni, hogy a jogutód társaság valamelyik jogelődjének társasági formáját kövesse.

Az EU szupranacionális társasági formáiba a Gt. szabályai alapján ne legyen átalakulási lehetőség.

11. Konzernjog, a vállalatcsoportosulások elismerése

A konzernjog a társasági jog legforrongóbb területe ma az egész világon. Általánosan elismert jogi megoldás egyelőre nincs, jelentős gazdasági érdekek ütköznek, a jogpolitikai elképzelések is nagymértékben különbözőek.

A Kodifikációs Bizottság többségi álláspontja szerint a Gt. konzernjogának és a tőkepiaci törvény vállalatfelvásárlási szabályainak más a jogpolitikai célja, ezért e két szabályozás a jövőben is külön

tartandó. Ettől függetlenül az új Gt. hatálybalépésével párhuzamosan a két törvény közti ütközéseket meg kell szüntetni, és a vállalatfelvásárlási eljárást egyszerűbben kell szabályozni.¹⁸

A Kodifikációs Bizottság álláspontja szerint a jövőben a konszernjogi tényállás az EU 7. számú társasági jogi irányelvének megfelelően a számviteli törvény szerinti konszolidált éves beszámoló készítésének kötelezettségéhez kapcsolódna.¹⁹ A Gt. konszernjogi fejezete tehát a konszolidált éves beszámoló készítésére kötelezett társaságokra nézve fogalmazná meg konszernjogi tényállásokat (pl. uralkodó tag korlátlan felelőssége, ellenőrzött társaság tagjainak igénye részesedésük megvásárlására, hitelezői biztosítékigény stb.).²⁰

Az új Gt. konszernjogába bevezetésre kerülne az elismert vállalatcsoport intézménye az uralmi szerződéssel együtt. A vállalatcsoportra vonatkozó leendő szabályozás célja annak biztosítása, hogy az egymástól – önálló jogi személyiségük folytán – elkülönülő, de üzleti értelemben véve mégis egységes irányítás alapján működő gazdasági társaságok képesek legyenek a közös (a vállalatcsoport szintjén kialakított) üzletpolitikához igazítani a belső együttműködésükre vonatkozó szabályokat. A vállalatcsoport működési sajátosságait elismerő jogi szabályozás képes kell, hogy legyen kiküszöbölni, illetve minimalizálni a hitelezők és a kisebbségi helyzetben lévő részvényesek (tagok) érdeksérelmének kockázatát.

A vállalatcsoport szabályozása nem törekedne egy átfogó, komplex konszernjogi joganyag kialakítására: a túlszabályozás veszélyét elkerülendő, az új Gt. csupán az érintettek számára kellő döntési mozgásteret biztosító keretrendelkezést tartalmaz.²¹

A vállalatcsoport legálisan egységes üzletpolitikai koncepciót fogadna el. A leánytársaságok gazdasági érdekeiket – az uralmi szerződésben foglaltak szerint – az egységes üzletpolitikának rendelnék alá. Ez nem jelentené a leányvállalatok önállóságának elvesztését. Az anyavállalatnak a leányvállalatok életképességét biztosítania kell.²² A leányvállalat krízishelyzetében az uralkodó vállalat megfelelő intézkedések megtételére köteles.²³

A vállalatcsoportosuláshoz tartozás alapvetően megváltoztathatja az ellenőrzött társaságok ügyvezetésének helyzetét, meghatározott

keretek között utasíthatók, a leányvállalattól a nyereség bizonyos része elvonható stb.

Amennyiben az érintett társaságok nem kötnek uralmi szerződést, ún. faktikus konszernjogi szabályok lennének alkalmazandók lényegében a Gt. eddigi konszernjogi rendelkezései alapján. A faktikus konszernjogi tényállást a cégbíróóság állapítaná meg.

II. A POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYV MEGÚJÍTÁSÁHOZ LEGSZOROSABBAN KAPCSOLÓDÓ TÁRSASÁGI JOGI TÉMAKÖRÖK

1. A koncepció és a Ptk. kodifikáció kapcsolata

Elsősorban a I./1. pontban bemutatott szoros határidőkre tekintettel a Kodifikációs Bizottság a társasági jog tekintetében önálló törvényre tett javaslatot. A Kodifikációs Bizottság álláspontja szerint nincs ugyan elvi akadálya annak, hogy a gazdasági társaságok jogát beillesszék a Ptk.-ba, de ez a joganyag nagysága és normáinak más típusú absztrakciós szintje miatt jelentős technikai problémákkal járna. A Kodifikációs Bizottság többségi véleménye szerint célszerűbb a gazdasági társaságok teljes szabályozásának Ptk.-tól való különtartása.

Emlékeztetek rá, hogy a Ptk. kodifikáció eredeti elképzelése – sok más jogterülettel egyetemben – a társasági jog Ptk-ba illesztése volt. A társasági joganyag önálló könyvben való elhelyezése azonban szinte megoldhatatlan feladat, hiszen egy valamennyi polgári jogi jogalanyt felölelő „Személyek” címet viselő könyvnek a társasági jog csak egy részét képezné²⁴, egy csupán a jogi személyekről szóló könyv pedig kettévágná a társasági normákat.²⁵

2. A kkt. és a bt. jogalanyisága

Felmerült a közkereseti és a betéti társaság jogi személlyé nyilvánításának igénye, leegyszerűsítetten kifejezve azon az alapon, hogy a fennálló szabályozás szerinti cégnév alatti jogalanyiség és a jogi személyiség tartalmilag nem tér el egymástól.

Elvileg valóban semmi akadálya sem lenne a kkt. és a bt. jogi személlyé nyilvánításának,²⁶ függetlenül attól, hogy ez eltér a magyar kereskedelmi hagyományoktól, és a cégbíróóságokon technikai

nehézségeket okozna. A Kodifikációs Bizottság többsége a jogi személlyé nyilvánítás ellen foglalt állást. Ennek az volt az oka, hogy a jogi személyiség a szerződéses jellegtől szükségképp a szervezeti jelleg felé mozdítaná el a kkt.-t és a bt.-t. Ha a kkt. és a bt. nem minősül jogi személynek, akkor nem kell kiépíteni a tagoktól elkülönült szervezetet. Az 1997-es szabályozástól eltérően e két társaságnak nem lenne legfőbb szerve, a tagok gyűlésére nem kell a taggyűlés formális szabályait alkalmazni, a társaságot képviselő tagokra ne legyenek irányadók a vezető tisztségviselőkre vonatkozó előírások, fenntartható a tagok felmondási joga (a kilépés helyett) és a tagsági jog továbbra sem ruházható át kvázi üzletrészként.²⁷

Jelen sorok íróját – aki kezdetben maga is híve volt a kkt. és bt. jogi személyiségének – az a javaslat győzte meg ennek szükségtelenségéről, sőt veszélyeiről, mely szerint a jogi személlyé váló társaságok helyébe ki kell alakítani egy valóban egyszerű, informális szabályok alapján működő társaságot.

3. Polgári jogi társaság

A kkt. és bt. jogi személlyé nyilvántartásával egyidejűleg felvetődött, hogy a polgári jogi társaság számára ismételtelen biztosítani kellene az üzletszerű gazdasági tevékenység végzésének jogát. E javaslat hatására a Ptk. Kötelmi jog Különös részében elhelyezett intézmény sok tekintetben közelített volna a gazdasági társaságokhoz. A Kodifikációs Bizottság többségi véleménye szerint azonban ilyen változtatásra nincs szükség, különösen, ha a kkt. és a bt. megmarad viszonylag könnyen, egyszerűen és olcsón működtethető – jogi személyiség nélküli – társaságnak.

4. Közhasznú társaság

A koncepció szerint valamennyi társasági forma esetén lehetővé kell tenni a közhasznú működést. Ezzel a közhasznú társaság polgári jogi szabályozása fölöslegessé válna. Nem egy forma állna tehát a közhasznúan működő szervezetek számára rendelkezésre, hanem az adott célok eléréséhez leginkább illő társasági típus szabályai használhatóak fel rugalmasan közérdekű célra.

5. A társasági szerződés megkötése

A koncepció javasolja a létesítő okmány elnevezésének egyszerűsítését részvénytársaság alapításánál: az „alapító okirat” név helyett is „alapszabály”-nak neveznék a létesítő dokumentumot.

Az ügyvédi ellenjegyzés (közjegyzői okiratba foglalás) nem lenne kötelező, ha a szerződést a Gt. mellékletében foglalt szerződésminta alapján kötik.

6. A vezető tisztségviselők jogállása

A joggyakorlatban érzékelhető a munkajogi elvek érvényesítésére való törekvés a vezető tisztségviselői jogviszonnyal kapcsolatban. A Kodifikációs Bizottság álláspontja szerint viszont a vezető tisztségviselői jogviszonyt alapvetően polgári jogi (visszterhes vagy ingyenes) megbízási szerződési jogviszonyként²⁸ célszerű a továbbiakban is szabályozni, amelyre a Ptk. szabályait kell a Gt.-ben foglalt eltérésekkel alkalmazni. Emellett a vezető tisztségviselő munkaviszonyban is állhat társaságával (az ezzel kapcsolatos jelenlegi korlátozásokat meg kell szüntetni), de ez esetben a vezető tisztségviselői jogviszonyt (pl. igazgatósági tag) és a munkaviszonyt (pl. vezérigazgató, vezérigazgató-helyettes) egymástól világosan el kell különíteni, és jogilag külön elbírálni.

7. Átalakulás

Egyértelmű tartalmi szabályozást kell adni az egyesülési, illetve a szétválási szerződéseknek. Az egyesülésnél az összeolvadó, illetve a beolvadó társaság jogalany, tehát a saját nevében szerződéskötésre képes. Más a helyzet a különváláskor, illetve a kiváláskor, hiszen a létrejövő új társaságok cégbejegyzésük előtt nem léteznek.²⁹ A helyes megoldás, ha a különváló társaságok tagjai, illetve a megmaradó és kiváló társaság tagjai (leendő tagjai) kötik meg egymással a különválási, illetve kiválási szerződést. A szerződésben a jogutódlást, valamint a tagok vagyoni felelősségét egyértelműen rendezni kell.

III. ÉSZREVÉTELEK ÉS KÉRDÉSEK

1. Ellentmondás a jogalkotási célok és a koncepció tartalma között

1.1. Célkitűzések

A gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXIV. törvény (Gt.) továbbá a Cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról szóló 1997. évi CXLV. törvény (Ctv.) alapvetően bevált. A Kodifikációs Bizottság alaphipotézise, hogy a társasági jogszabályok felülvizsgálatára nem azért van szükség, mert a jelenleg hatályos normák nem lennének megfelelőek. Azt, hogy a jogalkotó ismét foglalkozzon a viszonylag friss joganyaggal főként a rendszeres – 6-8 évenkénti – felülvizsgálat igénye indokolta.

A Kodifikációs Bizottság vitaanyaga az alábbiakkal indokolja a társasági és cégjog időszakos felülvizsgálatát:

a belső társadalmi-gazdasági körülmények jelentősen változnak (Magyarország EU tagállam lett, 2005-re befejeződik az intézményes privatizáció stb.),

a nemzetközi viszonyok átalakulása is felgyorsult (globalizáció, multinacionális vállalatok hatása Magyarországon, az amerikai jog betörése pl. a vállalatfelvásárlás terén, az európai társasági jog is állandóan módosult stb.),

a technikai fejlődéshez is alkalmazkodni kell (elektronizáció a közhiteles nyilvántartásban, digitális cégeljárás stb.)

a jogalkalmazásban számos felhasználható gyakorlati tapasztalat keletkezett, fény derült gyenge pontokra, téves megoldásokra, kodifikációs hibákra,

a társasági jogot érintő, azzal határos jogterületek fejlődését (pl. számviteli jog, tőkepiacot érintő joganyag stb.) – a gazdasági jogrendszer egysége érdekében – vissza kell csatolni, érvényesíteni kell a társasági és cégjogban.

Az új kodifikáció alapcélja társasági jogunk versenyképességének biztosítása az Európai Unióban.

1.2. A célkitűzések ill. biányuk a koncepcióban

A továbbiakban a célkitűzések sorrendjében haladva igyekszem számba venni, hogy a koncepció mely javaslatai, esetleg elvetett ötletei foganhattak az egyes célkitűzések szellemében.

A belső társadalmi-gazdasági körülmények jelentősen változása – álláspontom szerint – nem eredményezte a koncepció olyan kialakítását, amelyben bármely javaslatra egyértelműen azt mondhatnánk, hogy ez Magyarországnak az EU tagállamává válása, vagy a privatizáció befejezése miatt került megfogalmazásra.

A koncepció hivatkozik a vállalatfelvásárlás amerikai szabályainak begyűrzésére. Hozzátehetjük, hogy időközben az EK is elfogadta a vállalatfelvásárlásról szóló 14. társasági jogi irányelvet.³⁰ Valóban volna tehát teendője a magyar jogalkotónak. A Kodifikációs Bizottság azonban fenntartani javasolja a társasági jog és a tőkepiaci szabályok között szabályozott vállalatfelvásárlás kettősségét. Ennek a – védhető, bár kissé kényelmes – álláspontnak az a közvetlen következménye, hogy az új Gt. nem tartalmaz majd rendelkezéseket a vállalatfelvásárlással kapcsolatosan. Előre látható ugyanakkor, hogy a Gt-n kívül maradó vállalatfelvásárlás újraszabályozása során a társasági joggal való összhang megteremtésének igénye háttérbe szorul majd a jogharmonizációs és tőkepiaci szempontokhoz képest. Úgy vélem, hogy a Gt. vállalatcsoportokkal foglalkozó konszernjogi fejezetét és a vállalatfelvásárlás szabályait ugyanannak a szakértői csoportnak kellene megszövegezni, és a módosításnak egyidejűen kellene megtörténni.

A technológiai fejlődés hatása elsősorban a dokumentumok elektronikus formában történő benyújtásában és kezelésében nyilvánul meg. A társaságok legfőbb szerveinek ülései lefolytathatóak – a létesítő okmány ilyen felhatalmazása alapján – videokonferencia formájában, a szavazatok leadhatók elektronikus úton is.

A joggyakorlatban felmerült ellentmondások természetes magyarázattal szolgálnak általában minden jogszabály módosításra. A koncepció – álláspontom szerint egyetlen nagyobb horderejű javításra készül: a társasági törvény normáinak kogens jellegét kívánja megszüntetni és visszatérni a szabályok – részvénytársaságot kivéve – diszpozitív jellegéhez.

A társasági jog és más jogterületek – a számviteli jog, az értékpapírjog, az adójog, a munkajog, valamint a polgári eljárási jog – közötti összhang megteremtésére valóban szükség lenne, de ebben a koncepció nem lép előre, lévén, hogy a többi jogág szabályainak a társasághoz való igazítását látja szükségesnek.³¹

Összegezve megállapítható, hogy a koncepció kissé hangzatosabban fogalmazza meg a társasági jog korszerűsítésének indokait, mint amit a kizárólag a Gt. újrakodifikálásával megbízott szakértői csoport aprópénzre tud váltani. A célok és az eredmény közötti eltérés – véleményem szerint – azzal magyarázható, hogy a más jogterületek szabályaitól elválaszthatatlan társasági jogot nem volna szabad környezetéből kiragadva szabályozni. A munkának ebben a stádiumában indítani kellene a tőkepiaci jog, a pénzügyi-számviteli-könyvvizsgálói szabályok korszerűsítésére irányuló munkálatokat. Összhangot kellene teremteni a csődjogi és a társasági jogi kodifikációs munkálatok között is.

2. A társasági jog versenyképessége

2.1. A társasági jog versenyképességének fokozása a koncepció egyik alappillére

„Az új kodifikáció alapcélja társasági jogunk versenyképességének biztosítása az Európai Unióban” – állapítja meg a koncepció.

A versenyképesség olyan fogalom amely napjainkban mindent áthat. Még a jogászok is kénytelenek tudomásul venni, hogy maga a jog is versenyszférává vált. A különböző országok azonos jogterületei összemérhetőkké váltak. Egy-egy gazdasági döntés meghozatala előtt a tőkebefektető figyelembe veszi a lehetséges célországokban irányadó szabályokat. A nemzeti jogok versenyzőkké váltak. A magyar jogalkotónak az üzleti élethez szorosan kapcsolódó jogterületeken valóban figyelnie kell, hogy milyen jogalkotási lépések történnek a környező ill. más versenytárs országokban. Ennek ellenére úgy vélem, hogy a joganyag versenyképességét nem szabad abszolutizálni.

2.2. A jogi szabályozás versenyhatásai

a) Először is azt kell látni, hogy a potenciális célország jogának megfelelősége csak egy szempont a sok lehetséges közül. Az adott ország piacának mérete; az ott zajló verseny intenzitása, a költségek nagysága (árszínvonal, bérek mértéke, adók és más közterhek, beruházási támogatások, stb.), az infrastruktúra, a környezet, a munkakerő képzettsége, szorgalma mind-mind a jogi szabályozás megfelelőségét messze meghaladó fontosságú szempont a befektető számára. A jogot nem szabad kiemelni a többi termelési tényező kontextusából. A társasági jog korszerűsítésére irányuló igényt alapvetően nem az ország tőkevonzó képességének növelésével kell indokolni. Még a látszatát is kerülni kell annak, mintha a kodifikáció elmaradása közvetlen okozójává válhatna annak, hogy egy beruházás elmarad, ill. máshol valósul meg. Annak a körülménynek, hogy az 1980-as és 90-es években a magyar társasági jog lépéselőnyben volt a környező szocialista ill. egykori szocialista országokhoz képest, volt szerepe abban, hogy a nyugati tőkebeáramlás a kezdeti években hazánkban intenzívebb volt.³² Azon a fejlettségi szinten, ahol a magyar társasági jog áll, a korszerűsítéstől már nem várhatjuk Magyarországot vonzóképeségének látványos növekedését.

b) A társasági jog színvonala ráadásul olyan szempont, amely többnyire a tőkebefektetési döntés meghozatalát követően merül fel. A magyar jog lehetővé teszi, garantálja a külföldiek tőkebefektetését, megfelelő formákat kínál fel. A részvénytársaság irányításában a board rendszer bevezetését és a dolgozói participáció alternatívá tételét követően az angol-amerikai befektetők számára sem lesz semmi olyan érdemi negatívuma jogunknak, ami más társasági joggal működő ország választását indokolná. A további kérdések, részletszabályok jelenthetnek előnyt, vagy hátrányt egy környező ország jogához képest, de mire ezekre fény derül, a beruházás már megindult. Az esetleges hiányok nem olyan súlyúak, amelyek a tőkebefektetés leállítását, másik országba való áttételét indokolnák.

2.3. A korszerűsítés irányai

További kérdés, hogy mit is értünk a társasági jog korszerűsítésén.

A koncepció a társasági jog versenyszempontú korszerűsítése alatt elsősorban annak deregulálását, egyszerűsítését, követelményrendszerének csökkentését érti. A Kodifikációs Bizottság szeme előtt Delaware állam társasági joga lebeg, amely egyszerűsége folytán vonzotta e tagállamba az USA-ban székhellyel rendelkező minden második társaságot.

Jelen sorok szerzője ezúton is igyekszik felhívni a figyelmet, hogy a szabályok egyszerűsítése nem szabad, hogy a hitelezők, kisebbségi tagok hátrányára történjen. Szerencsére a koncepció néhány helyen kifejezetten hangsúlyozza, hogy a hitelezővédelmet és a kisebbségvédelmet nem leépíteni, hanem erősíteni kell. Remélhetően a tételes szabályozás szintjén is egy erősebb és hatékonyabb hitelezővédelem jelenik majd meg.

Arra is szükség van, hogy új jogintézmények beépüljenek a magyar szabályozásba. Nyilvánvalóan nem a magyar befektetők szorgalmazására vezették be a saját részvényt, a visszaváltható részvényt. Ezekkel a jogintézményekkel a magyar társasági jog nem lett egyszerűbb, sőt a módosítás és a várható módosítás folytán a törvény stabilitása is csökkent. Mégis úgy gondolom, hogy társasági jogunk ilyen és hasonló korszerűsítésére szükség van azért, hogy egy szélesebb „étlap” felkínálásával a külföldi befektetők magasabb fokú elégedettségét, komfortérzését tudjuk biztosítani.

3. Kft. és zártkörűen működő rt.

A magyar társasági jog egyik közelmúltbeli újítása volt, hogy bevezette a zártkörűen működő részvénytársaságot.³³ Ezzel a magyar jog különleges típusválasztékot kínál: a német jogon nevelődött befektetők a kft-t, az angol-amerikai orientációjú alapítók a zártkörűen működő részvénytársaságot vehetik igénybe. A két társaság hasonló igények kielégítésére alkalmas.

Elvileg elképzelhető lenne a kft. megszüntetése és egy személyesebb jelleggel megerősített zártkörű részvénytársaság létrehozása, vagy fordítva, a részvénytársasági forma nyilvánosan működő részvénytársaságokra való korlátozása és a zártkörűen működő rt.-k

kft. formába való beolvasztása. Mindkét variáció indokolatlanul elszegényítené társasági jogunkat,³⁴ ezért a Kodifikációs Bizottság világos, a kft. és a zártkörűen működő részvénytársaság³⁵ egymástól tartalmilag jól elkülöníthető³⁶ szabályozása mellett foglalt állást.

„A kft. és a zártkörűen működő rt. különbségei a jogi tradíciók alapján elsősorban abból fakadnak, hogy a kft. tipikusan közép-, az rt. pedig elvileg nagyvállalat. A koncepciónak ezt a megállapítását vitatni kényszerülök. A német AG típusú, eredetileg egységes magyar rt. valóban a nagyvállalatra modellezett szervezet volt. Az egységes rt.-t felváltó kétféle részvénytársaság közül a nyilvánosan működő rt. szintén nagyméretű szervezet. A zártkörűen működő részvénytársaság azonban alkalmas forma lehet mind a nagyvállalatok, mind a közepes méretű cégek számára. A német GmbH-ra emlékeztető magyar kft. és az angol jogból átvett zártkörűen működő rt. szabályozását nem kell ahhoz a – véleményem szerint téves – feltételezéshez igazítani, hogy előbbinek kis- ill. közepes méretű vállalkozások, míg utóbbinak nagyvállalatok számára kell megfelelő keretül szolgálni.³⁷

Itt szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy az európai társasági jogi irányelvek jellemzően a nyilvánosan működő részvénytársaságokra vonatkoznak. Addig, amíg a magyar jogban csak a német típusú egységes részvénytársaság létezett, az irányelveket úgy ültetjük be a magyar jogba, hogy a követelményeket a részvénytársaságokra nézve léptettük életbe. A nyilvános és a zártkörű részvénytársaság hazai megkülönböztetését követően elmaradt a jogszabályi követelmények tudatos áttekintése. Úgy vélem, hogy számos olyan követelmény létezik hatályos jogunkban a zártkörűen működő részvénytársaságra vonatkozóan, amely indokolatlanul terhes. Ezen korlátozó, ill. a működést nehezítő és drágító előírások zártkörűen működő részvénytársaságokra vonatkozó alkalmazását az EK sem várja el.

4. Hitelezővédelem

A „vadkeleti kapitalizmus” időszakában – véleményem szerint – a jogalkotónak fokozottan védeni kell a hitelezőket. Különösen igaz ez a tétel egy olyan országban, melyben a fizetéképtelenségi jog sem áll a helyzet magaslatán.

Ebből a szemszögből nézve a koncepciót felemásnak találom. Egyfelől nem szerepel a célok között a hitelezővédelem erősítése, másfelől ott, ahol mégis megjelenik, többnyire a dereguláció alóli kivételként szerepel. Ebből arra következtethetünk, hogy az új törvényben legfeljebb változatlan szintű hitelezővédelmi szabályozásra számíthatunk. Másfelől viszont a koncepció konszernjogi részében utalás történik arra, hogy néhány konkrét hitelezővédelmi jogintézményt kíván a jogalkotó beilleszteni a valamennyi társaságra irányadó szabályok közé. „A Gt. általános szabályait a kisebbségvédelem és a hitelezővédelem tekintetében ki kell egészíteni (pl. hátrányos üzletpolitika folytatása esetén a kisebbség a cégbírósághoz fordulhat, jogellenes az olyan társasági határozat, amely valamely tagot más tagok sérelmére aránytalan előnyben részesíti).” Miközben ezek az eszközök valóban érdemi javulást hozhatnak a kisebbség számára, fennmarad a kérdés, hogy a vállalatcsoporton belüli utasítási jogból fakadó helyzetromlást³⁸ a leányvállalat kisebbsége tekintetében vajon ellensúlyozzák-e a valamennyi kisebbségnek biztosított jogok.

5. Összeférhetlenségi szabályok

A koncepció szerint a Gt. általános normái között nem kell szabályozni, hogy ki lehet vezető tisztségviselő. A tervezett változtatás mögött egyfelől a potenciális tisztségviselő alkotmányos joga, másfelől a tagok érdekvédelme áll. Sárközy Tamás 2004. május 28.-án Miskolcon a tulajdon mindenkit megillető alkotmányos követelményéből vezette le ezt a deregulációs elképzelést. Tekintettel arra, hogy bárki társaságot alapíthat, bárki társaság tagjává válhat, furcsa lenne, ha az általa alapított társaságnak nem intézhetné az ügyeit. A tagok érdekvédelme azért szolgál indokul az összeférhetlenségi szabályok mellőzéséhez, mert a tagok jogosultak befektetésüket az általuk választott személyre bízni, és nem helyes, ha a jogalkotó korlátozza a tagokat akaratauk szabad gyakorlásában.

Véleményem szerint az összeférhetlenségi szabályokat fenn kellene tartani és nem szabad „száműzni” őket a corporate governance területére. A vezető tisztségviselővel szemben megfogalmazott követelményeknek ugyanis hitelezővédelmi és kisebbségvédelmi szerepük is van. Különösen Közép-Kelet Európában gyakori,

hogy a jelképes tőkével alapított társaságok megszűnésükkor kielégítetlen tartozások sorát hagyják maguk után. Jogunk nem működik olyan jól, hogy a megkárosított hitelezők mindig kártérítéshez jussanak. Hitelezői szempontból igenis szükségesnek látom az összeférhetlenségi szabályok preventív szerepének fenn tartását. A kisebbségi tagok számára sem közömbös, hogy a vezető tisztségviselő feléli, vagy gyarapítja a társasági vagyont. Ott, ahol a tag felelőssége nem korlátozott, a vezető tisztségviselő működése folytán a tag mögöttes felelősségére is sor kerülhet.

Többféle érdek feszül tehát egymásnak: a koncepció – véleményem szerint – indokolatlanul a befektetői érdekeket tartja szem előtt, veszélyeztetve ezáltal a hitelezők és a kisebbségi tulajdonosok érdekeit.

IV. ÖSSZEGZÉS

Jelen írás a társasági anyagi jog korszerűsítésére vonatkozó 2004. évi koncepciót mutatta be, a kötet tartalmához igazodva, valamivel részletesebben kitérve a Ptk. kodifikációt közelebbről érintő kérdésekre. A III. pontban a szerző kritikai megjegyzéseit, aggályait olvashatták a kodifikációs tevékenység alapját adó célok és nézetek kapcsán. Ezek helyett/mellett néhány megoldásra váró problémára – kft. és zártkörű rt. viszonya, hitelezővédelem, vezető tisztségviselői összeférhetlenség – igyekeztem kifejezésre juttatni, hogy a társasági jogi kodifikációt sokkal szélesebb területen kellene megvalósítani, a társasági törvény korszerűsítésével azonos szellemben, azonos szakértői stáb részvételével a kapcsolódó jogterületek, mindenek előtt a vállalatfelvásárlási szabályok felülvizsgálatára is szükség lenne.

A jogász társadalom még alig ocsúdott fel a Gt. 2003. nyarán – az európai gazdasági egyesülés hazai bejegyezhetőségének örve alatt – megvalósított módosításából és egy újabb korszerűsítésről kérdezik véleményét. A gyakorló jogászok többségének látszó álláspontja szerint a társasági jog megfelelően működik, a változtatás – átmenetileg – nehezíti a jogalkalmazást. 2006-ra azonban ez az ellenérv bizonyára sokat veszít súlyából. A társasági jog gazdagítását, korszerűsítését e területtel foglalkozó oktatóként csak üdvözölni

tudom. Abban is bízom, hogy a szövegezés során számos olyan új megoldással gazdagszik majd társasági jogunk, amelyek a koncepcióban foglaltakhoz képest is előrelépést jelentenek. A kodifikátorok – ígéretük szerint – nyitottak lesznek az EK jogalkotás fejleményeire, és igyekeznek beépíteni a magyar szabályokba mindazt a pozitívnak látszó megoldást, amit egyes országok társasági jogalkotása a hátralévő években produkál.

Az előterjesztett koncepció – véleményem szerint – önmagában is alkalmas arra, hogy javítsa társasági jogunkat. A vállalkozóbarát szemlélet, a kis- és közepes vállalatok helyzetét javító dereguláció, a cégbíráskodáson belüli hangsúlyváltás: a regisztráció helyett a felügyeleti tevékenység erősítése jelenti számomra az igazi értéket, miközben előre látható, hogy a legtöbb vitát a társasági szerződés-blanketták, az ügyvédi ellenjegyzés mellőzése fogja szakmai berkekben kiváltani. Szeretnék hinni abban, hogy a társaságok gyorsabb és olcsóbb létrehozási lehetőségét nem rontja majd le a létesítő okmányok sablonossága, az alapítók leendő kapcsolatának átgondolatlansága. Bízom abban, hogy a szakmai-társadalmi vita felül-emelkedik ezen a problémakörön és érdemi javaslatok sokaságával segíti majd egy jól szövegezett új társasági törvény megalkotását. Talán nem veszi a Tisztelt Olvasó szerénytelenségnek, ha a szerző úgy véli, hogy aggályainak megfogalmazásával, észrevételeivel maga is hozzájárul közös ügyünk, a társasági jog fejlesztéséhez.

JEGYZETEK

- 1 A Kodifikációs Bizottságnak „A gazdasági társaságokról és a bírósági cégeljárásról szóló törvények koncepciója” című vitaanyaga.
- 2 A cégeljárás szabályainak tervezett módosítására csak annyiban térek ki, amennyiben azok ismertetése elválaszthatatlanul kapcsolódik az anyagi jogi normák változásához.
- 3 A Kodifikációs Bizottság eredetileg indokoltan tartotta volna, hogy a gazdasági társaságokról szóló törvény szabályozza a szövetkezetet is, amely kereskedelmi társaságnak minősült a Kt. alapján. A szövetkezeti érdekképviseleti szervek azonban nem fogadták el ezt a jogi megoldást.
- 4 A vállalkozóbarát felfogásnak megfelelően a koncepció nem kívánja a kft. és az rt. törzs(alap)tőke-minimumát felemlíteni, bár a valorizáció elvileg felvehető lenne.
- 5 A szabályozás diszpozitivitása szempontjából a koncepció az alábbi kategóriákat különbözteti meg.
 - A közkereseti és a betéti társaság a kft., valamint a közös vállalat és az egyesülés szabályozása főszabályként diszpozitív.
 - A részvénytársaság szabályozása főszabályként kőgens.
 - = a zártan működő részvénytársaságoknál legyen viszonylag sok eltérést engedő szabály is. A belső szervezetre és működésre vonatkozó rendelkezések legyenek jóval egyszerűbbek, mint a nyilvánosan működő részvénytársaságoknál,
 - = a nyilvánosan működő (tőzsdéi) részvénytársaságok szigorúbb és részletesebb szabályozást kívánnak, mint a többi társaság, bár természetesen a felek akarati autonómiáját – ahol lehet – itt is érvényesíteni kell.
 - A Gt. általános részének, illetve konszernjogi fejezetének szabályai főszabályként imperatívek. Ugyanez a helyzet a társasági formák definíciójával és vagyonukra vonatkozó alapvető rendelkezésekkel (tőzstőke-minimum, tőzsbetét-minimum stb.). Ezeknél az eltérés lehetősége – külön törvényi szabály hiányában – fel sem merülhet.
- A kötelező (imperatív és kőgens) szabályokat alapvetően a társaságok külső jogviszonyaira, a közérdek, befektető-, hitelező- és kisebbségvédelem szempontból kritikus területekre kell telepíteni, a társaság belső viszonyait viszont általában diszpozitív jelleggel kell szabályozni.
- 6 „Magyarországon a cégalapítási boom befejeződött, és a társasági jogi kultúra is jelentősen növekedett a 80-as évek végéhez viszonyítva. Ezt is figyelembe véve a cégbejegyzési, változásbejegyzési, tőrlési eljárásokat egyszerűsíteni lehet és kell is a piacra lépés akadályai lebontása keretében.” – állapítja meg a koncepció.
- 7 E rövid határidők bevezetése esetén a cégeljárás jelentősen felgyorsulna, és ezzel kielégítenénk az Európai Kisvállalkozói Charta elvárásait is. Amennyiben a társasági szerződést a szerződés minta szerint kötik meg, egyszerűsített jogtechnikai bírósági felülvizsgálatra kerülne sor. A Bizottság tagjainak egy része szerint a 8 napos határidő helyett két munkanap biztosítása is elegendő lenne, ha a cégiroda működésének technikai és személyi feltételei javulnának. A cégbírák jelentős része viszont a 8 napos határidőt sem látja megvalósíthatónak nagyobb ünnepek idején, ezért legfeljebb egy 8 munkanapos határidőt tartanak elfogadhatónak jelentős létszámbővítés mellett. A 21 napos határidő a cégbírák nyári szabadságának kiadását nehezíti meg.
- 8 A gazdasági társaságok tevékenységi körére vonatkozó szabályok elavultak, semmi értelme a TEAOR-szám szerinti felsorolásnak. A Gt. mondja ki: a gazdasági társaság bármilyen gazdasági tevékenységet kifejt, amelyet törvény nem tilt vagy nem korlátoz. Ebből kifolyólag bőségesen elég, ha a társasági szerződés csak egy főtevékenységet tartalmaz, és az egyéb tevékenységek kört csak akkor, ha a tevékenység hatósági engedélyhez kötött.
- 9 A Bizottság tagjai egy része úgy gondolja, hogy a kkt. és a bt. létrehozását és alapvető adatait – amennyiben ezek a társasági formák jövőben sem lennének jogi személyek – nem kellene közzétenni a Cégközlönyben.

Ez esetben azonban a teljes jogorvoslati rendszert át kellene alakítani, hiszen jelenleg a jogorvoslati határidők a közzétételtől indulnak. Ezért a Bizottság tagjainak többsége a közzététel fenntartása mellett foglalt állás.

- 10 Ennek keretében, pl. szükségesnek látszik annak biztosítása, hogy a cégbíróság a cég működésének felfüggesztésével egyidejűleg jogosult legyen vagyonfelügyelőt is kirendelni, akinek hozzájárulása szükséges a jelentősebb pénzügyi tranzakciók lebonyolításához. Ez megakadályozhatja a cég vagyonának jogellenes „kimentését”.
- 11 A részvényesi jogállás erősítése, a vezető tisztségviselők kötelezettségeinek konkrétabb megfogalmazása és növelése az ún. corporate government eszme jegyében történné, az EU Bizottsági Cselekvési Tervének megfelelően. A nyilvánosan működő részvénytársaságoknál az rt. köteles lenne éves corporate governance nyilatkozatot tenni, amelynek a tartalmát a törvény meghatározza (esetlegesen a Gt. szabályai helyett az önszabályozási elv alapján a tőzsde szabályzata is elég lehet).
- 12 Ez a nyilvánosan és a zártan működő rt.-nél, sőt kft.-nél is számba jöhet.
- 13 A bevezetésre kerülő új technológián alapuló megoldás tehát nem lenne kötelező, csak lehetőség, melynek alkalmazására csak a létesítő okmány rendelkezése alapján kerülhetne sor.
- 14 Az ún. corporate government (felelős vállalatvezetés) nemzetközi jogi irodalomban kialakított elveit következetesen be kell építeni a magyar szabályozásba, bár e tekintetben nemcsak a Gt. előírásai, hanem a tőzsdei önszabályozás lehetősége is felmerül. A corporate government másik nagy érvényesülési területe a közpénzen létrehozott (köztulajdonú) részvénytársaságok, akár nyilvánosan, akár zártan működnek (elvileg kft. is tartozhat ide). Ezeket a szabályokat azonban nem a Gt.-nek, hanem külön törvénynek (pl. államháztartási törvény) kell tartalmaznia. E szabályokra nézve a Kodifikációs Bizottság javaslatokat kíván megfogalmazni.
- 15 A kft.-knél ezért meg kell szüntetni a felügyelő bizottság ügyvezetés fölé ren-

delésének jelenleg a Gt. 33. §-ban biztosított lehetőségét.

- 16 A Kodifikációs Bizottság egyes tagjai általában kétségekbe vonják a jelenlegi körülmények között az egyhamamos dolgozó participáció értelmét a felügyelő bizottságban. Ehelyett az üzemi tanács jogkörének kiszélesítését javasolják meghatározott munkavállalói létszám felett. A többségi álláspont azonban a részvénytársaságoknál a jelenlegi szabályozás fenntartását látja indokoltnak – az Európai Társasághoz fűződő EU participációs irányelvben foglaltak szerint kisebb finomításokkal.
- 17 Ki kell zárni, hogy az rt. könyvvizsgálója az rt. részére társasági könyvvizsgálói feladaton kívül eső más munkát végezhesen.
- 18 A Kodifikációs Bizottság szerint irreális az eljárási határidők, túlzott mértékűek a szakértői költségek stb.
- 19 A kölcsönös jelentős mértékű befolyást a Gt. általános része korlátozná.
- 20 A koncepció szerint ennek a változtatásnak az előfeltétele a kisebbségvédelem és hitelezővédelem erősítése. A Gt. általános szabályait a kisebbségvédelem és a hitelezővédelem tekintetében ki kell egészíteni (pl. hátrányos üzletpolitika folytatása esetén a kisebbség a cégbíróshoz fordulhat; jogellenes az olyan társasági határozat, amely valamely tagot más tagok sérelmére aránytalan előnyben részesít). Ez a változtatás adna módot arra, hogy részben a konszernjog szabályai csak többségi részesedés esetén érvényesüljenek, részben kivételt képezzenek ez alól az ún. bagatell tényállások (pl. két kis kft. összefonódása).
- 21 Ez a megoldás összhangban van az Európai Unió Bizottsága Cselekvési Tervében, illetve az ún. Winter Bizottság javaslataiban foglaltakkal.
- 22 Az ún. Rozenblum formulának megfelelően kell az anyavállalatnak a leányvállalatok életképességét biztosítania.
- 23 A krízishelyzetben szükséges intézkedések kapcsán a koncepció az ún. wrongfull trading szabályait tekintené irányadónak. Az angol-amerikai joggyakorlatban érvényesülő magas elvárhatósági mérce rákényszerítene az anyavállalatot arra, hogy ne nézze tétlenül a leányvállalat „vergődését”.

- 24 Abban az esetben, ha a tervezett „Személyek” könyv valamennyi személyt olyan részletességgel szabályozná, mint ahogy azt a gazdasági társaságok tekintetében a Gt. jelenleg teszi, a Ptk. tervezett 2000 §-ának jelentős hányadát kellene erre a könyvre szánni. Az egyes személyek eltérő mélységű szabályozása aligha fér össze a kódex jelleggel. A gazdasági társaságok leglényegesebb szabályainak Ptk-ba emelése és a részletnormák külön törvényben szabályozása viszont indokolatlanul nehezítené a jogalkalmazást a jelenlegi helyzethez képest.
- 25 A betéti társaságok és közkereseti társaságok jogi személyi rangra emelése ezt a problémát megoldaná (vö. 2. pont).
- 26 Ezt a legtöbb volt szocialista ország társasági joga felújításánál meg is tette.
- 27 Amennyiben a cégeljárás során nem a jogi személy-nem jogi személy különbségtétellel operálunk pl. az elintézési határidőknél, úgy a kkt. és a bt. jogi személyiség nélküli sajátos jogalanyisága fenntartható – a Ptk. koncepció is ismer nem jogi személy, de jogképes szervezeteket. A jogi személyiség hiánya a joggyakorlatban eddig semmilyen problémát nem okozott, változtatási kényszer tehát nincs. A kötelező szervezeti előírások nélküli személyegyesülési forma – a Kodifikációs Bizottság többségi véleménye szerint – kedvezőbb a családi kisvállalkozások számára.
- 28 Szerző saját véleménye szerint ez egy vállalkozással vegyes megbízási szerződés. A vezető tisztségviselő tevékenységének vannak eredménykötelmi elemei is, pl. a társaság legfőbb szervének összehívása, az ülés előkészítése, az előterjesztések kidolgozása.
- 29 Itt nem lehetséges előtársaság.
- 30 Az Európai Parlament és a Tanács 2004. április 21-i 2004/25/EK irányelve a nyilvános vállaltfelvásárlásról (OJ L 142 0012-0023)
- 31 A koncepció szerint az alapvető rendezési elv az, hogy a Gt. közvetlenül e jogterületekre vonatkozó rendelkezéseket ne tartalmazzon, legfeljebb kiegészítő rendelkezéseket (pl. az értékpapírjog területén a részvények típusai és fajtái tekintetében stb.). Ugyanakkor a jelenleginél jóval szorosabb és szervezettebb egység megteremtése indokolt a Gt. és a kapcsolódó jogterületek között, az 1997-ben még fennmaradt, illetve később keletkezett jogszabály-kollíziók kiküszöbölésére. A Kodifikációs Bizottság egyértelműen szeretné azonban rögzíteni azon álláspontját, hogy ezen egységben a társasági jogi elveknek kell elsőbbséget kapniuk, tehát a kapcsolódó jogterületeknek kell alkalmazkodniuk a társasági joghoz és nem fordítva. Ha tehát a társasági jog szerint az átalakulásnál egyetemes jogutódlás történik, ez nem válthat ki adókötelezettséget. Ha az előtársaság nem önálló jogalany, hanem a gazdasági társaság előképe, a társaság bejegyzésekor automatikusan megszűnik, és ezért ehhez nem lehet szükséges mérlegkésztítés. Ha a Gt. szerint a vezető tisztségviselő jogviszony polgári jogi jellegű, arra nem lehet munkajogi elveket alkalmazni stb.
- 32 Nem felejtjük azonban el, hogy a külföldi tőkebefektetések mértékében Magyarország előnye főként a korábban megkezdett privatizációból fakadt. A társasági jog megfelelő társasági formákat kínált kezdetben főként a német orientációjú befektetőknek, a zártkörűen alapítható és zártkörűen működő részvénytársaságok bevezetését követően pedig az angol-amerikai befektetőknek is. A cégbejegyzés lassúsága, a tagkizárás visszaélésre alkalmazási lehetősége viszont vélhetően riasztóan hatott. Az a vorzó hatás, amit a pozitív és negatív elemekből álló társasági jog gyakorolhatott a külföldi tőkebefektetőkre, már ebben a korban is elmaradt az adókedvezménynek, az alacsony vételár, az akkor még olcsó munkaerő és a könnyen megszerezhető piac által gyakorolt vonzerőhöz képest.
- 33 Jelenleg kb. 3000 zártkörűen működő rt. létezik, miközben a nyilvánosan működő rt.-k száma csak kb. 80. A koncepció szerint a kétféle rt. szervezetének és működésének a jövőben jobban kellene különbözni. A zártkörűen működő rt.-k és a nyilvánosan működő rt.-k szabályozásának a jelenleginél eltérőbbnek kell lenni a jövőben. A zártkörű részvénytársaságoknál a tulajdonosi autonómia jobban érvényesíthető, a tőkepiaci felügyelet ezekre az rt.-kre nem kell, hogy kiterjedjen. A befektetővédelmi szigorú előírások, a corporate governance érvényesítésének valódi területe – az EU

irányelvek alapján – a nyilvánosan működő részvénytársaság, ahol a kisebbség- és hitelezővédelem fokozottan érvényesítendő. A zártan és nyilvánosan működő részvénytársaság szervezetének és működési módjának eddigről jelentősebb elkülönítése viszont nem vezethet ahhoz a végletez, hogy megszüntetjük a részvénytársaság egységes típusát. A zártan, illetve nyilvánosan működő részvénytársaság a részvénytársaság két altípusa, azonos alapvonásai vannak, amelyek alapvetően a tagsági jogok értékpapírba való foglalásából következnek. Ebből következik, hogy bár a cégjegyzékben fel kell tüntetni az adott részvénytársaság működési módját, de az egyik alformából a másikba való átmenetnek nem szükséges az átalakulás jogintézménye, az alapszabály egyszerű módosításával is megoldható. A Kodifikációs Bizottság szerint a részvénytársaság tekintetében van a legnagyobb módosítási igény a jelenlegi Gt.-vel szemben (pl. részvényfajták – súlyozott szavazás stb.), e körben tehát számos (e koncepcióban nem részletezett) részlet-szabály megváltozása és új szabályok megjelenése várható, hiszen a nemzetközi fejlődés is igen felgyorsult. A Bizottság a részvényjog modernizálását lényegében a zártan, és a nyilvánosan működő részvénytársaságokra nézve differenciáltan kívánja végrehajtani.

34 A koncepció „elszegényitene” kifejezése azt a látszatot kelti, mintha a kft. és a zártkörűen működő rt. párhuzamos léte évtizedeken keresztül a magyar jogba beivódott tradíció lenne. Noha ez nincs így, és a világ jogrendszerének döntő többsége csak az egyik lehetőséget kínálja fel a befektetők számára, a két, hasonló célra alkalmazható forma fenntartása – véleményem szerint – indokolt.

35 A Kodifikációs Bizottság álláspontja szerint nyilvánosan működő részvénytársaságként csak az a részvénytársaság ismerhető el, amelyek az intézményesített tőkepiac szereplője, azaz a jelenlegi tőkepiaci szabályozás alapján az értéktőzsde tagja. A nyilvánosan működő részvénytársaság tehát legyen tőzsdei részvénytársaság, és ezt a tőkepiaci törvény is egyértelműen mondja ki.

36 A kft. és a zártkörűen működő rt. között az alábbi főbb különbségek maradnának fenn az új Gt.-ben:

A Kodifikációs Bizottság egyetért azzal, hogy a kft.-nél fennmaradjon a Ptk. elővásárlási szabályai szerint a háromrétű elővásárlási jog konstrukciója, míg zártkörűen működő rt.-nél társasági jogi alapon kizárólag részvényes javára állhasson fenn elővásárlási jog, és kizárólag akkor, ha az alapszabály ilyen elsőbbségi részvényfaját az adott társaságnál intézményesít, és egyben meghatározza annak gyakorlási módját. A kft. -üzletész maradjon egységes intézmény, általában nincs szükség a részvényfajták áttárára való differenciálásra (pl. elsőbbségi üzletészek, kamatozó üzletész bevezetése, a dolgozói üzletész is erősen vitatható és mint a gyakorlatban nem alkalmazott intézmény esetlegesen megszüntetendő). A kft. társasági szerződését változtatlanul ne lehessen felmondani, és csak az üzletész átruházásával lehessen „kilépni” a társaságból.

A kft.-nél erősebbek a személyes jegyek (mellékszolgáltatás, pótbefizetés, többszörös elővásárlási jog).

A kft.-nél a tagsági jogokról nem állítanak ki értékpapírt, és így a társasági jogok átruházása vagyoni értékű jogok sajátos módon történő átruházásával és nem értékpapírügylet útján történik.

Ezért is javasolja a Kodifikációs Bizottság tagjainak többsége, hogy a kft.-k jogi szabályozása főszabályként diszpozitív, az rt.-k szabályozása főszabályként kögens módon történjék.

Az rt.-nél főszabály a testületi vezetés és kivétel az egyszemélyes (vezérigazgató), a kft.-nél – a koncepció alapján elfogadásra kerülő Gt.-ben – ez fordított lenne.

A felügyelő bizottság a kft.-nél minden esetben fakultatív intézmény lesz a koncepció szerint, az rt.-nél – mérettől függetlenül – kötelező (kivételez, ha board-rendszer van az rt.-nél).

37 A kft. és a zártkörűen működő részvénytársaság jogi szabályai közötti – az előző lábjegyzetben sorolt – különbségek döntően nem állnak szoros kapcsolatban a vállalati méretegységgel, így fenntarthatónak látszanak. Egyedül a szabályozás diszpozitív

ill. kógens jellegét nem látom feltétlenül indokoltnak. Elképzelhetőnek tartanám, hogy a zártkörűen működő rt.-kre vonatkozó normák is főszabályként diszpozitívek legyenek. Amennyiben erre a jogalkotó nem lát lehetőséget, legalább az eltérést engedő normák számát kellene megemlíteni a nyilvánosan működő rt.-khez képest.

38 A koncepció szerint az anya- és a leányvállalat közötti uralmi szerződésben rögzített feltételekkel az anyavállalat utasítást adhat a

leányvállalat ügyvezetésének, elvonhatja a leányvállalat nyereségét. Mindez alapvetően hátrányos helyzetbe hozza egyfelől a leányvállalatot, másfelől annak kisebbségi részvényeseit. Nagy kérdés, hogyan válik majd be a Rozenblum formula, és a leányvállalat kisebbségi tulajdonosa vajon képes lesz-e fellépni az angol-amerikai mintára a magyar jogba beépítendő wrongfull trading normák alapján az anyavállalattal szemben.